

"אגורה באהלך עולמים"

(תהילים ס"א)

בלק – תשפ"ב

עבודת השם בהתלהבות וחשק

עוד כתוב על בלעם "ויקם בלעם בפקר ויחבלש את אהנו ויגף עם שרי מואב". מבאר רש"י: "ואמר הקב"ה, רשע! כבר קדמך אברהם אביהם שנאמר: וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו". וצריך להבין את ההקבלה הזו, בין אברהם לבלעם, איזה קשר יש בין השניים? הרי אברהם הלך לעשות את רצון הבורא ואילו בלעם הולך לעשות הפך רצון הבורא.

אומר המדרש, שרצונו של בלעם היה שכל שבעים אומות העולם יעבדו את הקב"ה ולא רק אומה אחת. כך מובא בבבלי צפניה (ג,ט): "כי אז אקהף אל עמים שפה ברוך לקרא כלם בשם הנה לעבדו שכם אהד". **אומר האבן עזרא**: שיעבדו את השם, בשפה אחת, שפת הקודש. כך אנו מתפללים בכל יום, " וְכָל בְּנֵי בְשָׂר׃ יִקְרְאוּ בְשִׁמְךָ, הַקְּהֵנוּת אֱלֹהֶיךָ כֹּל רִשְׁעֵי אָרֶץ. וְיִדְעוּ כֹּל יוֹשְׁבֵי תְּבֵל, כִּי-לֹךְ תִּקְרַע כָּל-בְּרֵךְ, תִּשָּׁבַע כֹּל לְשׁוֹן".

רבתינו מצביעים על כך שאדם המהפך דעתו ברגע, זו התנהגות לקויה וגנאי הוא לאדם. כך נלמד הדבר מאחשוורוש. "ויהי בימי אחשוורוש, הוא אחשוורוש" – שהשתנה, בתחילה הרג את אשתו מפני אוהבו (המן) ולבסוף התהפך והרג את אוהבו מפני אשתו. אם כן, כיצד אומר הקב"ה לבלעם לא ללכת ולבסוף מתהפך ומתיר לו ללכת? אלא, ידע בלעם שלא יצליח לגרום לקב"ה לשנות דעתו וידע כמה רבה אהבתו לישראל. אך בלעם כיוון לתכלית אחת, שכל האומות יעבדו את השם וכך אולי ירפה מעט מאהבתו לישראל ויצליח לבלעם בקלותו. **אומר הפרקי ד' אליעזר**: בשעה שיצא בלעם להלחם במלחמת מדיין, היו ידיו כמו שתי תורות (שתי לוחות). ואכן באותו רגע ניסה בלעם לכוון רק לתכלית של שבעים אומות. ואם כוונתו הייתה רק לשם שמיים, זו תכלית אמיתית ואפילו אהנו מתפללים כל כך. אבל נחזור לרש"י שאמר הקב"ה, רשע! כבר קדמך אברהם. שאומנם רצית להראות שמעשך לשם שמיים ועמ"י רצון השם, אך ללא הצלחה. אצל אברהם זה רצון ה' האמיתי. כאשר אמר לו הקב"ה, לא ללכת. זה הרצון האמיתי שלו. ובכל זאת שאל פעם נוספת אם ללכת, והפעם שהתיר מיד הלך. כאן הראה בלעם שאינו עושה את רצון הבורא באמת, לכן קראו רשע.

ואולי ניתן לומר שלא בטוח שבלעם הבין שהוא עושה משהו שלילי, כי זה כוח היצר הרע שנותן לאדם להבין שדרכו טובה ומתוקנת, שמעשיו מתוקנים וזו הסכנה הכי גדולה שיש, שבטוח האדם שזכה לעולם הבא וכולם יצאו לקבל אותו לאחר מאה ועשרים. אך אם רק יפתח אדם מעט את הספרים הקדושים של רבותינו, יבין כי הוא רחוק מאוד מהשלמות.

אומר המסילת ישרים (ג): "הא למה זה דומה? לגן המבוכה, הוא הגן הנטוע לצחוק, הידוע אצל השרים, שהנטיעות עשיות כתלים, וביניהם שבילים רבים נבוכים ומעורבים, כולם דומים זה לזה, והתכלית בס הוא להגיע אל אכסדרה אחת שבאמצעם (אדם נמצא בתוך מבוך). ואמנם השבילים האלה מהם ישרים ומגיעים באמת אל האכסדרה, ומהם משגים את האדם ומרחיקים אותו ממנה. ואמנם ההולך בין השבילים הוא לא יוכל לראות ולדעת כלל אם הוא בשביל האמיתי או בכוזב, כי כולם שווים ואין הפרש ביניהם לעין הרואה אותם, אם לא שידע הדרך בבקיאיות וטביעות עין שכבר נכנס בס והגיע אל התכלית שהוא האכסדרה. והנה העומד כבר על האכסדרה הוא רואה כל הדרכים לפניו ומבחין בין האמיתיים והכוזבים, והוא יוכל להזהיר את ההולכים בס, לומר: זה הדרך לכו בו! והנה, מי שירצה להאמין לו, יגיע למקום המיועד. ומי שלא ירצה להאמין וירצה ללכת אחר עיניו, ודאי שישאר אוהב ולא יגיע אליו. כן הדבר הזה: מי שעדיין לא משל ביצרו, הוא בתוך השבילים, לא יוכל להבחין ביניהם (לא ידע את האמת). אך המושלים ביצרם שכבר הגיעו אל האכסדרה, שכבר יצאו מן השבילים וראו כל הדרכים לעיניהם בברור, הם יכולים ליעץ למי שירצה לשמוע, ואליהם צריכים אנו להאמין".

בפרשתנו, שולח בלק שליחים לקרא לבלעם שיקלל את ישראל. מתוך הכתובים עולה שאלה שרבים מהמפרשים עומדים עליה. אומרת התורה, שהגיעה משלחת ראשונה לבלעם וביקשו ממנו שיבוא עמהם לקלל את ישראל. בלעם משיב להם, שישארו ללילה והוא יחזיר להם תשובה בבוקר. "ויילכו זקני מואב וזקני מדין ויקסמים בגדם ויבאו אל בלעם וידברו אליו דברי בלק. ויאמר אליהם לינו פה תהלה ונהשבתו איתכם דבר פאשור ודבר הנה אלי וישבו שרי מואב עם בלעם". הקב"ה משיב את בלעם, שלא ילך עמהם לקלל את ישראל, "ויאמר אליהם אל בלעם לא תלך עמם לא תאר את העם כי ברוך הוא". המשלחת חוזרת לבלק בידים ריקות אבל בלק אינו מתייאש ושולח משלחת שניה מכובדת יותר, שתנסה ללחוץ על בלעם. "ויקף עוד בלק שלח שרים רבים ונכבדים מאלה. ויבאו אל בלעם ויאמרו לו פה אמר בלק בן צפור אל נא תמנע מהלך אלי. כי כבוד אכבדך מאד וכל אשר תאמר אלי אעשה ולכה נא קכה לי את העם הזה". גם להם משיב בלעם באותה צורה ומבקש מהם להמתין לתשובתו עד לבוקר. בלילה מדבר אליו הקב"ה והפלא ופלא, משנה הקב"ה את תשובתו ונותן לבלעם אפשרות ללכת עמם. "ויבא אליהם אל בלעם לילה ויאמר לו אם לקרא לך באו האנשים קום לך איתם ונא את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה ואעפ"כ, וילך בלעם. אמר, שמה אפתו ויתרצה (בלעם חושב לפתות את הקב"ה שיתיר לו לקלל)". אבל צריך להבין מהצד של הקב"ה, מדוע הוא משנה את תשובתו?

כאשר שלח הקב"ה את משה לגאול את ישראל ממצרים הוא הבטיח: "לך ויאסף את זקני ישראל ואמרתי אליהם הנה אלהי אבותיכם נראה אלי אלהי אברהם יצחק ויעקב לאמר פקד פקדתי איתכם ואת העשוי לכם במצרים. ואמר אלהי אבותי מעני מצרים אל ארץ הקנעני והחיתי והאמרתי והפרזי והחוי והבוסתי אל ארץ זבת חלב ודבש". **אומר רבנו בחיי**: הקב"ה הבטיח ארץ חלב ודבש, אם כן מדוע יש צורך לשלוח מרגלים? לכן אמר שלח לך, אם זה רצונך, תשלח. כך הוא העניין גם עם בלעם, הקב"ה אומר בצורה חד משמעית וברורה, "לא תלך עמם לא תאר את העם" והיינו מצפים שבלעם יגיד לשליחים, ניסיתי ורציתי לבוא אבל הקב"ה אסר עלי ללכת. במקום זאת, בוחר בלעם לשאול את הקב"ה פעם נוספת אם ללכת ונמצא שהקב"ה לא שינה את דעתו והוא אינו רוצה שבלעם ילך והודיע לו זאת בצורה ברורה, אך אם הוא כ"כ רוצה ללכת, מתיר לו ה' לדעתו כפי שהתיר למשה לשלוח מרגלים.

ידוע כי כוחו של בלעם היה בפיו, שהיה יודע לקלל או לברך ואם כך, מדוע היה צריך להגיד "אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזקב", הרי יכול היה לברך את עצמו שיהיה עשיר. אך האמת היא שלא היה לבלעם כוח בפיו, הכוח שלו הוא, שידע לכוון את הרגע בו הקב"ה כועס ואם כך, מדוע לא לאפשר לו ללכת לקלל הרי ידוע שלא כעס הקב"ה באותם ימים?

אומר רבנו בחיי: כדי שלא יאמרו, שבביל קללת בלעם באה מגיפה (לכן מנע ממנו לקלל, שלא יחשבו שיש לבלעם השפעה כלשהיא). שידע שעתידיים לחטוא בבנות מואב וימותו אלפים מישראל ואם היה מקלל, היו תולים הדבר בקללתו ולכן מראש לא נתן לו הקב"ה רשות לקלל על אף שלא כעס בימים אלו ואין יכולת לקללה להתקבל.

נמצא שהקב"ה מאפשר לבלעם ללכת, ואעפ"י שנותן לו לבחור כפי רצונו, כאשר הבחירה עלולה לערער משהו אחר, הקב"ה מונע אותה. לכן גם לאחר שבחר בלעם ללכת, אומר הקב"ה לא אתן לך לקלל בכדי שלא יצא קלקול. מכאן נתחזק ביסוד עצום, שכל מה שקורה לאדם בחיו מושג ומכוון מלמעלה ע"י השם יתברך ואם לא היה ראוי לקרות, לא היה קורה!

איך ידע האדם מהי מידת הביטחון ואמונה בהשם בלי לפתוח את הספרים הקדושים של רבותינו? אדם עלול לחשוב שהוא מתוקן, אבל האמת היא להיפך. רבותינו, הם הכניעו את היצר ועברו את המבחן, הם מכירים את הדרך לעבודת השם.

נבין כעת מה היה עם בלעם ובלק ואילו כוחות פעלו כאן.

כאשר בלעם יוצא לדרך על אתונו, הקב"ה מזמן מלאך במשעול הכרמים והאתון רואה אותו. אומר **הילקוט שמעוני**: "גִּדְר מִזָּה וְגִדְר מִזָּה. אין אתה יכול לשלוט בהם שבידיהם שני לוחות כתובים מזה ומזה". ויש להבין, כיצד מתקשרים הלוחות לעניין?

אומרת הגמרא בניה, שסיחון ועוג היו אחים. אומר **המגלה עמוקות**, שכוחותיהם בטומאה מקבילים לכוחות הקדושה של משה ואהרן. אך היו משה ואהרן משפיעים על ישראל מבחינת הפנים. מה הכוונה? רבים הם האנשים שעובדים את השם, אבל כיצד הם מקיימים את המצוות? איזה חשק יש להם בקיום המצוות? האם הם מגיעים לתפילה או לשיעור בהתלהבות? או חלילה הם בבחינת אהור, שהתפילה היא עול על גביהם ורק מחכים מתי היא תיגמר.

אם כן, משה ואהרן היו משפיעים קדושה על ישראל וכאשר סיחון ועוג שמעו שנפטר אהרון, הם חשבו שיש כאן פתח לבוא ולשלוט על ישראל. עם ישראל נודרים נדר, "וַיִּדְר יִשְׂרָאֵל בְּיַד לַיהוָה וַיֹּאמֶר אִם נִתַּן תַּתֵּן אֶת הָעַם הַזֶּה בְּיַד יְהוָה וְהִתְרַמְתִּי אֶת עַרְיָתָם". כתוב 'וידר' בלשון יחיד ולא 'וידרו' בלשון רבים. אלא, שמשכו עליהם כוח מישראל אבינו. עם ישראל מבינים את הסכנה האורבת להם והם נודרים נדר. המילה נדר מורכבת מ-נ' ו-ד', אלו חמישים שערי בינה שצריך לדור בהם בכדי להכניע את סיחון ועוג.

בארץ ישראל היו שבעה עמים, כנגד שבע מידות רעות אותם היו ישראל חייבים לשבר. כשמשה שולח את המרגלים הוא אומר להם, "וַיִּרְאֵתָם אֶת הָאָרֶץ מִה הוּא וְאֵת הָעָם הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הַחֲזָק הוּא הַרְפָּה הַמַּעֵט הוּא אִם רַב... וְמִה הָאָרֶץ הַשְּׂמֵנָה הוּא אִם רָזָה הַיֵּשׁ בָּהּ עַץ אִם אֵין וְהַתְּחַזְּקֶתֶם וְלִקְחֶתֶם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וְהִמְמִים מִי בְּפִנְיֵי עֲבָדִים". מפרש רש"י: "אם יש בהם אדם כשר שיגין עליהם בזכותו", האם יש צדיק שיגן עליהם. ומדוע היה צריך רש"י לשנות מפשט הכתוב? הרי כתוב האם יש בה עץ. אלא, התקשה רש"י, האם יש מדינה שאין בה עץ, שציווה לבדוק את הארץ הזו? וודאי שאין מדינה ללא עץ, לכן כוונתו לבדוק האם יש שם צדיק. וכיצד אמורים המרגלים לזהות את אותו צדיק? ואם זיהו שיש אחד כזה, מה עליהם לעשות? אומר משה, "וְהִתְחַזְּקֶתֶם וְלִקְחֶתֶם מִפְּרֵי הָאָרֶץ". אם יש צדיק, השפעותיו צריכות להיות ניכרות כלפי חוץ, לא יתכן צדיק שלא ימשכו אחריו. לכן, בכדי שישאל יגברו על האויב, צריכים לקחת את המידות שהם מזהים ולקיים אותם ואז בעצם ימשכו את המידות מהם ולא תהיה להם יותר אחיזה בארץ וכבשו ישראל את הארץ.

אומר **המגלה עמוקות** שסיחון היה מול עורפו של אהרון ועוג מול עורפו של משה. משמע שני אלו, היו בבחינת אהור של הטומאה. ללא משה רבינו לא היה ניתן לגבור עליהם לעולם. רק משה שאומרת התורה שידעו השם פנים אל פנים, שעבד את השם בעוצמה רוחנית גבוהה בבחינת הפנים וע"י כך יכול היה להכניעם. לכן כתוב בתורה, וירא בלק בן ציפור, כך מתחילה הפרשה, שבלק ראה שיש מי שהצליח להכניע את הטומאה הכי גדולה שיש וזה מלבד כוחותיהם הפיזיים הגדולים שהיה קשה מאוד לגבור עליהם. לא הבין בלעם כיצד הצליחו ישראל לגבור עליהם ורצה לעצור אותם. אומרת התורה, מה ראה בלק? "אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאַמְרֵי. וַיִּגְר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעַם מֵאֲדָן פִּי רַב הוּא וַיִּקָּץ מוֹאָב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֵל זִקְנֵי מִדְּבַר עֵתָה יִלְחָכוּ **הַשְּׂהָל** אֶת כָּל סְבִיבֹתֵינוּ כְּלַחֵף הַשּׁוֹר אֶת יָרֵק הַשְּׂדֵה וּבָלֵק בֶּן צְפּוֹר מִלֶּךְ לְמוֹאָב בָּעַתְּ הַהוּא". יש כאן שלוש לשונות שונות המדברות על הכלל של עם ישראל ואילו על מואב כתוב בלשון יחיד, 'ויגור', 'ויקוץ'. מבין בלק שהטעות של סיחון ועוג היא, שלא היו מאוחדים. מאידך ישראל היו מאוחדים ולכן הצליחו להכניע את סיחון ועוג. בלק מנסה לתקן את הטעות ולכן הוא קורא לבלעם להצטרף אליו.

אומר **הזהר הקדוש**: בלק ובלעם נהגו בדרך זהה וחברו יחד לעשות הרע. אמר בלק, לי יש שתי אותיות 'לק' מסוף שמו של עמלק וכך אני מקושר אליו. כך בלעם, יש שתי אותיות ראשונות משמו, 'עם' וכך אנו מקושרים יחד. שהכוחות טמונים בתוך שמותם, וחשב שיכולים הם לעקור את ישראל. לכן שראה בלק שהכניעו ישראל את סיחון ועוג, לא רצה לחזור על טעותם ושיתף עימו את בלעם.

פעמים שאדם שומע איזה רעיון או חידוש והדבר גורם לו התרגשות בשכל או בלב אבל יש לו שלוש אפשרויות לא לפעול מאומה. הראשונה, שהשכל לא מצליח לשדר ללב את עומקם של דברים. השנייה, שהשכל משדר ללב אבל הלב הוא אטום מתאוות העולם הזה. השלישית, שגם השכל וגם הלב לא פועלים אצלו. רבותינו מכנים את עמלק, קוצץ בן קוצץ. הכוונה, אותיות 'עם' שהיה עמלק מעמעם ומחשיך לאדם את דרכו, שלא יצליח לפעול על הלב שלו. ואותיות 'לק', לשון וילק הכלב, זה התאוה של האדם. וכך בעצם יודע עמלק לפעול על השכל וגם על הלב של האדם.

בלעם ובלק מרכיבים יחד את השם עמלק והיה בטוח בלק שאם יחברו יחד יצליחו להחשיך את ליבותיהם של ישראל. זה בכוח הפה וזה בכוח התאוה. מכאן שאין מדובר רק במלחמה פיזית, אלא מלחמה בין כוחות הקדושה והטומאה. וזה מה שכתב **הילקוט שמעוני**, שלא יכלו לגבור על ישראל בגלל הלוחות הכתובים מזה ומזה. כאשר קיבלו את הלוחות הראשונים, כל דברה של השם נחקקה בלוחות והיה ניתן לקרא את הדברות משני צידי הלוחות ולא היו האותיות בהיפוך. זה כמו בנס עצום ואין הדבר נעשה סתם, אלא בא הדבר לרמוז למשהו. הדבר בא להגיד לנו, כיצד צריך יהודי לעבוד את השם ולשמור על התורה. נמצא שגם 'אחור' של התורה (הלוחות) הוא בבחינת פנים (שאפשר לקרא את הדברים כהווייתן). עבודת השם שלנו צריכה להיות בבחינת הפנים, בחשק והתלהבות בכל מצווה ותפילה, אם אין לאדם התלהבות במעשיו, הוא בבחינת אהור. עפ"י הקבלה, אחיזת הקליפות והטומאה היא דווקא בבחינת האהור. אם כך, למי הם יכולים להחשיך ולהכניס תאוות? לאדם שלא עובד את השם בשמחה והתלהבות בבחינת הפנים. אבל מי שיעשה את הדברים בהתלהבות, לא תהיה לטומאה שום שליטה עליו.

משה עבד את השם בבחינת הפנים ולכן גבר על סיחון ועוג. עוג עומד בעורפו של משה ורוצה לאחוז באחור של משה, אבל משה הוא בבחינת פנים ולכן לא הצליח עוג. אומר בלעם, "**הוּעַם פְּלִבְיָא יָקוּם** וְכִפְרֵי וְתִנְשָׂא לֹא וְשִׁפְבַּ עַד יֹאכַל סִרְף וְנִדְם חֲלָלִים וְשִׁפְתָהּ". אומר רש"י: "כשהו עומדין משינתם שחריית, הן מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצות. ללבוש טלית, לקרוא את שמע ולהניח תפילין". בלעם תופס את הנקודה המסמלת את עבודת השם בשמחה, בחשק והתלהבות.

אדם שקם בבוקר בחשק לתפילה, היום שלו נראה אחרת. הוא דוחה את החיצוניים שרוצים לעמעם לו את הדרך ומסלק את המטרדים הקמים עליו בעבודת השם. אחרי שדבק אדם בבוקר בבורא, אין במה לפתות אותו בהמשך היום. כאשר ימשוך אדם על עצמו הארת פנים, הוא לא יריגש קושי בעבודת השם. הקושי היחיד שלו יהיה לסגור את הספר. אומרת הגמרא בברכות (ו): אבא בנימין אומר: אלמלי (אילו) נתנה רשות לעין האדם לראות את כל השדים הנמצאים סביבו, אין כל בריה יכולה לעמוד מפני הפחד מהמזיקין. אמר אביי: המזיקין, רבים הם מאיתנו, וסובבים אותנו, כמו תלם והוא שורת חפיה המקפת, לתל הערוגה. כי הגפן נטועה בתל, וסביב עושים חריץ עגול שיתמלא במים. וכך המזיקים מקיפים וסובבים אותנו. אמר רב הונא: כל אחד מאיתנו, יש מצדו אלף מזיקים משמאליה, ורבבתא מימיניה. ולחשוב שתפילת בוקר בהתלהבות וחשק מכניעה את כולם.

כמובן שהיצר לא מוותר וכאשר הוא יזהה אדם שמקבל על עצמו לעבוד את השם בהתלהבות, הוא ינסה להפיל אותו. אך אל אנו להשבר! וודאי שלאחר זמן כל הפיתויים לא יעבדו על האדם.

מוקדש לרפואת איתי רפאל בן מירה, רבקה בת שרה, ישראל מרדכי דוד בן שמעון צבי, משה בן רבקה, רון בן מתילדה, לעילוי נשמת לאה בת רחל, ולהצלחת עם ישראל

ניתן לצפות בשיעור המלא בערוץ של הרב דוד לוי ביוטיוב

שבת שלום! הרב דוד לוי